

Bosenski grobovi.

Spisal S. Rutar.

Največja starinska zanimljivost Nove Avstrije so velikanski kameniti grobovi nekdanjih slovanskih knezov in bogatašev Bosne, Hercegovine in srednje Dalmacije. Čeravno je o teh grobih *Nedić* že l. 1857. pisal v „Arkiv za povjestnicu jugoslavensku“, vendar se je začel učeni svet še le zadnja leta, zlasti po okupaciji, natančneje pečati s temi prezanimljivimi starinami, katere zdaj od dne do dne vzbujajo večjo pozornost vsega učenega svetá. Lanskega leta je opisal hercegovinske grobove *Moric Hoernes* (*Sitzungsberichte der k. k. Akademie der Wissenschaften*, Bd. XCVII. Hft. 2.) in profesor *Luka Zore* raztolmačil je in s slikami pojasnil jeden grob nahajajoč se v Konavljah blizu Dubrovnika v programu dobrovniške gimnazije l. 1881.

Omenjeni grobovi so videti tako starinski in tako primitivni, da so jih bili nekateri za prazgodovinske razglasili. Drugi so mislili, da so to ostanki iztočnogotske vlade v Iliriku (*Blau, Reisen in Bosnien und Herzegovina* pg. 25.). Ali ni sumnje, da so to čisto slovanski spomeniki, ker se nahajajo na mnogih nadpisi v slovanskem jeziku z neko posebno glagolico pisani. Vendar še niso našli ključa, da bi mogli te nadpise popolnoma raztolmačiti.

Bosenski grobovi raztreseni so v veliki množini po vseh treh zgoraj omenjenih pokrajinah. Najnavadnejši se nahajajo na malih viščinah, na širokih holmih, časi jih je do 300 skupaj na jednom mestu. Jedenkrat leže v dolgih vrstah drug pri drugem, zlasti ob cestah in potih; drugikrat pa kupoma in neredno tu pa tam raztreseni. Nekateri stoje na površji zemlje, drugi na pol ali celo v zemljo udrti in tretji s travo, mahom in grmovjem prerasteni. Mnogi so nagneni ali pa popolnoma prevrnjeni in odkriti.

Oblika teh grobov je kakor navadnih sarkofagov s strehi podobnim pokrovom, le da so bolj velikanski. Na mnogih se ne more zaslediti nikaka skulptura, nikak nadpis, morda sta dež in zrak vsak sled zbrisala. Na drugih pa se nahajajo ob straneh in na pokrovu

razni nadpisi ter slike ljudij, živalij, mečev, zvezd in meseca, ter grbov (tudi udov kraljevske rodobine). Slike predstavljajo navadno igro „Kolo“ na čast mrtvemu, plakajoče žene, lovske prizore, ali sploh posle, s katerimi se je umrši najrajši pečal.

Čeravno te slike, kakor tudi sploh vsa skulptura bosenskih grobov niso Bog zna kako umetne, vendar pričajo, da so se tudi Slovani v teh umetnostih že v starih časih poskušali in da bode moral učeni svet med druge skulpture uvrstiti tudi slovansko. Iz prvih stoletij krščanstva nahaja se po Dalmaciji, Hercegovini in Bosni mnogo poznorimskih grobov. Oblike teh grobov posnemali so v VI. in VII. stoletji doseljeni Slovani in stvarili posebno vrsto grobnih spomenikov, katerim se težko kje nahaja prilike.

Ali kakor je težko brati nadpise na bosenskih grobovih, tako težko je tudi raztolmačiti slike na njih, ker jih je čas zelo pokvaril in zbrisal. Tu čaka slovanskih starinoslovcev še velika naloga. Tudi ni mogoče natančneje zaznamenovati, iz katerega stoletja izvirajo ti grobovi. Izvestno je le, da so jih dali napraviti zase plemiči in oblastniki, ki so zapovedovali nižjemu ljudstvu. Zato pa so dali na grob zapisati, da bodi proklet vsak drugi, katerega bi položili v njih grob, izimši ude njih rodobine („proklet tko će tudjin leći, večer njegovo pleme“).

Z a k a j ?

Kam gôri na hribu zagledam drevó,
Drevó oh! otožno in šibko mladó
Brez krêpke in trdne podpore!
In ko ga s solzámi mladenka motrim,
In bitje primerjam ostavljeno ž njim —
Nihče me tešiti ne more!

Pač bila sem srečna, pač bila krasná,
Ljubila goreče in zvesto njega,
Ki zdaj me smejoč je ostavil.
Odslé pa venéla ko rožica bom
In glasno plakála ubožica bom
In nihče ne bo me ozdravil!

Oh mož ti nezvesti, zakáj si nekđaj
Prinesel na ustnih vabljivi smehljaj,
Zakaj si sladko mi govoril?
Zakaj me z ljubeznijo dičil si ti
In srečo potem vso uničil si ti,
Zakáj si radósti mi umoril? . . .

—b—

do besede preložena iz hrvatskega, kjer jo je napisal odlični hrvatski pisatelj Janko Jurković pod naslovom „Ima i tomu lieka“ (Janka Jurkovića sabrane pripoviesti I. svezak. 1880. str. 63—97. Izdala Matica Hrvatska.) Pač bi se bilo spodobilo, da bi bil E. Jurjev povedal, odkod je vzel povest. G. V. K.

„Bosenski grobovi.“ Ko je bil članek pod tem naslovom v denšnjem listu že natisnen, poslal nam je g. prof. Rutar še ta dostavek: Dr. Hoernes je tudi v letošnjem zvezku akademjskih „Sitzungsberichte“ (Band 99, Heft 2, pg. 799—946) nadaljeval opisovanje slovanskih grobnih spomenikov po Bosni in Hercegovini. Tu se nahajajo popisani, in deloma tudi narisani taki spomeniki, ki ležijo po mejnih okrajih proti Črni Gori in proti Novemu Pazaru; dalje po okolici sarajevski, travniški in livanjski. Svojemu popisu je pridejal tudi nova pojasnila o rimskih cestah in postajah po Bosni in Hercegovini ter skušal pobiti mnjenja prof. Tomaschka razvita v spisu: „Die vörslavische Topographie der Bosna, Hercegovina, Crnagora und der angrenzenden Gebiete“ (Mittheilungen der k. k. geograph. Gesellschaft 1880). — Za razlago brezštevilnih spomenikov in na njih udolbenih podob pa Hoernes ni nič novega priobčil. Samo to poudarja, da so spomeniki tako ogromni in na takih mestih postavljeni, kjer daleč [na okolo ni sličnega kamnja. Iz tega sklepa, da je moralo imeti mnogo večje moči in sposobnosti prvotno, nepokvarjeno pleme, nego denšnji prebivalci Bosne in Hercegovine.

Dalmatinova biblija. Jeden izvod te prekrasne l. 1584. v Vitenbergu natisnene knjige slovenske hrani g. Peter Buchner, knjigar v Fürstenfeldu na Štajerskem. Iz knjige je iztrganih nekoliko listov, a sicer je lepo in solidno vezana v usnje. Arhivar Zahn v Gradci cenil je knjigo na 30 gld. G. Buchner išče kupca zanimljivi knjigi.

Preširen v furlanščini. H. Pennove „Dichterstimmen aus Oesterreich-Ungarn“ priobčujejo v svoji 8. št. l. 1877., str. 94. Preširnov sonet „Življènje jéča, čas v nji rábelj húdi“ v nemškem Pennovem in v furlanskem prevodu. Zadnji slóve tako:

Una presòn la vita, il timp un boja,
Fedei compagns i displasês, la noja;
Travais di ogni sorta, simpri a flânc,
Il pentiment un sbirro, mai plui stanc.

Spesséa duncia, muart desiderada;
Tu ses la claf, la quarta, ses la strada,
Che fur dai patimenz fin la nus mena,
Dulà che si distruzz ogni ciadena;

Dulà che il fier nimí mai plui no riva,
Dulà che ogni so dituart nus schiva,
Dulà che l'on a liberassi va;

Culà nel dormitori della tomba,
In cui rîposerâ, onde la tromba
Dei guais umans no lu spaventerâ.

Ta furlanski prevod je preskrbel g. Fr. Zakrajšek v Gorici.